

De verkenner

In het debat tussen de twee belangrijkste stromingen in de economie, grofweg die van de stimuleerders en de bezuinigers, heiligt het doel de middelen. De stimuleerders schromen niet om uitgelekte „eerste vingeroefeningen” van de middellange-termijnverkenningen van het CPB als bewijs van hun gelijk aan te voeren, ook al wantrouwen zij in het recente verleden alle CPB-modellen. De notitie van het Planbureau wijst, naar hun zeggen, op het bestaan van een omvangrijke niet gebruikte rendabele productiecapaciteit in de economie. Zolang deze onderbezetting niet door middel van stimulering van de bestedingen wordt opgeheven, zullen nieuwe investeringen uitblijven. De bezuinigers daarentegen beweren dat van onderbezetting geen sprake is en bekennen de uitkomsten van modellen altijd al met een korrel zout te hebben genomen. Gelijktijdig halen zij echter een recent OECD-rapport aan waaruit zou blijken dat niet de bestedingen maar de te lage winstgevendheid de oorzaak van alle problemen is 1). Het parool is dan door bezuinigen in de collectieve sector en door kostenmatiging de rendabele productiecapaciteit te vergroten. Hoe sterk zijn de troeven van deze twee stromingen nu beide partijen de bevestiging van hun gelijk menen te hebben gevonden?

De CPB-notitie geeft een somber beeld van de resultaten van het bezuinigingsbeleid. Uitvoering van het regeerakkoord verlaagt weliswaar de gecorrigeerde arbeidsinkomensquote van 90,5 in 1983 tot in de buurt van 85 in 1987, maar verhoogt niet de investeringen en de werkgelegenheid. Tevens daalt het financieringstekort slechts tot 8 à 9,5% van het netto nationale inkomen. Deze uitkomsten moeten haast wel op onderbesteding in de economie wijzen, gezien het omvangrijke binnenlandse spaaroverschot van f. 21 mrd. in 1987 en het feit dat de voorspelde daling van de arbeidskosten per eenheid produkt en de verbeterde winstgevendheid nauwelijks nieuwe investeringen uitlokken. De tekortschietende binnenlandse vraag is dan het knelpunt, en niet de ongunstige kostenverhoudingen.

Een belangrijke relativisering is hierbij echter op haar plaats. De uitkomsten moeten worden gezien binnen de grenzen van het gebruikte Freia-model. In dit model spelen afzetverwachtingen en de invloed van onderbezetting een veel belangrijker rol in de investeringsvergelijking dan in het oude model Vintaf-II. In het laatste model tempert alleen de bezettingsgraad de investeringsplannen. De ontwikkeling van de reële arbeidskosten en de rentabiliteit van nieuwe investeringsprojecten zijn doorslaggevend. Hard bezuinigen betekent in het Freia-model weliswaar een geringe verlaging van het financieringstekort en daarmee van de rentestand (een effect dat niet in het Vintaf-II-model is opgenomen), maar het stimulerend effect dat daarvan uitgaat valt blijkbaar weg tegen de negatieve invloed van de bestedingsbeperking. Hiermee is echter nog niets bewezen, behalve dan dat een ander model tot andere uitkomsten leidt, zoals ook de optimistische resultaten van het in dit nummer opgenomen Grecon-model illustreren. Het draait dus niet om de modeluitkomsten maar om de geloofwaardigheid van de verbanden die in het model zitten.

Van een heel ander geloof in de werking van de economie dan de CPB-notitie getuigt het OECD-rapport, waarop de

bezuinigers zich nu beroepen. Niet de bestedingen zijn een knelpunt voor nieuwe investeringen, maar het lage niveau van de winstgevendheid. „The current level of profitability in Dutch manufacturing industry is extremely low both historically and internationally”, stelt het rapport (blz. 16). Het gevolg is dat de productiecapaciteit snel veroudert, arbeidsplaatsen worden afgestoten, en nieuwe investeringen achterwege blijven. Blijkbaar baart de ontwikkeling van de binnenlandse vraag, die volgens de prognose dit jaar met 0,3% daalt, geen zorgen. De toename van de export die dank zij de verbetering van de concurrentiepositie 5,3% bedraagt, geeft voldoende compensatie. De OECD constateert dat het investerings- en werkgelegenheidsherstel aarzelend zal zijn, maar dat met het bezuinigingsbeleid de goede weg is ingeslagen.

Met deze aanbevelingen lijkt het OECD-rapport een steun in de rug van de bezuinigers te zijn. Maar de fundamenten waarop het rapport berust, zijn wankel. Zo signaleert de organisatie een binnenlands spaaroverschot van f. 21 mrd. en stelt dat dit „(...) raises questions about the appropriateness of relying on exports to spark off recovery of activity” (blz. 48). Dit spreekt echter de eerdere conclusie dat er geen onderbezetting bestaat tegen. En hoe moet de opmerking worden geïnterpreteerd dat „(...) higher unemployment and low tax yields in response to weak demand conditions have meant that the public sector requirements at 9¼ per cent of GDP in 1983 is about 1 percentage point higher than in 1982” (blz. 48). Hier wordt blijkbaar uitgegaan van een situatie van onderbesteding waarin vraaguitval tot werkloosheid leidt en het financieringstekort vergroot. Daarmee lijkt de OECD op twee gedachten te hinken: de beleidsaanbevelingen lijken uit te gaan van volledige bezetting, terwijl de analyse de mogelijkheid van onderbezetting open laat.

Zo wordt de economische discussie „verrijkt” met twee verkenningen van de toekomst die eerder vertroebelen dan verhelderen. De CPB-notitie geldt alleen binnen de strikte veronderstellingen van het gehanteerde model, en het OECD-rapport denkt kool en geit te sparen door de mogelijkheid van onderbezetting open te laten, maar daar bij de formulering van de aanbevelingen niet aan te refereren. Misschien moet in zo'n geval naar de grootste gemene deler van de beide rapporten worden gezocht, en dat is het aanzienlijke binnenlandse spaaroverschot dat gevaren voor vraaguitval inhoudt. Het ligt dan voor de hand om een twee-sporenbeleid te voeren dat enerzijds gericht is kostenmatiging om de rendabele productiecapaciteit uit te breiden en afstoot van bestaande arbeidsplaatsen te voorkomen, maar anderzijds oog heeft voor de gevaren van bestedingsuitval en dat daarom de lasten voor gezinnen verlicht. Zo'n scenario is niet nieuw, maar blijft het overdenken waard nu de aanwijzingen voor het bestaan van onderbezetting sterker worden.

H. Kamps

1) OECD, *Netherlands, Economic surveys, 1983-1984*, Parijs, februari 1984.